

Høyringsnotat

Lovavdelinga
Mai 2011
Snr. 201103796

HØYRINGSNOTAT - GJENNOMFØRING AV EUROPAPARLAMENTS- OG RÅDS DIREKTIV 2011/7/EU AV 16. FEBRUAR 2011 OM KAMP MOT FORSEINKA BETALING I HANDELSHØVE

Innhald

1	BAKGRUNNEN FOR SAKA	2
2	KORT OM DIREKTIVET	3
3	TRANSAKSJONAR MELLOM FØRETAK	4
3.1	Føresegnene i direktivet.....	4
3.2	Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett.....	5
3.2.1	Tidspunkt då renteberekninga startar.....	5
3.2.2	Lengste betalingstid og sensur av urimelege avtalevilkår	5
3.2.3	Forseinkingsrentesatsen	6
4	TRANSAKSJONAR MELLOM FØRETAK OG DET OFFENTLEGE	6
4.1	Føresegnene i direktivet.....	6
4.2	Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett.....	7
5	BETALINGSPLAN	8
5.1	Føresegna i direktivet	8
5.2	Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett.....	8
6	KOMPENSASJON FOR INNDRIVINGSKOSTNADER	8
6.1	Føresegnene i direktivet.....	8
6.2	Gjeldande rett	9
6.2.1	Utanrettsleg innkrevjing.....	9
6.2.2	Rettsleg innkrevjing	10
6.3	Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett.....	10
6.3.1	Utanrettsleg innkrevjing.....	10
6.3.2	Rettsleg innkrevjing	11
7	URIMELEGE VILKÅR OG PRAKSIS	11

7.1	Føresegnene i direktivet.....	11
7.2	Gjeldande rett	12
7.3	Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett.....	12
8	EIGEDOMSATTERHALD	13
9	INNDRIVING AV UOMTVISTA KRAV	13
10	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVEN SAR	14
11	FORSLAG TIL LOVENDRINGAR	14

1 BAKGRUNNEN FOR SAKA

Det gjeldande Europaparlaments- og rådsdirektivet 2000/35/EF av 29. juni 2000 om kamp mot forseinka betaling i handelshøve, nedanfor omtalt som 2000-direktivet, vart gjennomført i norsk rett ved lov 12. desember 2003 om endringar i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. Sjå Ot.prp. nr. 3 (2003–2004) om den nærare grunngevinga for endringslova.

Europakommisjonen meiner at forseinka betaling framleis er eit problem for små- og mellomstore verksemdar og den indre marknaden. Sjølv om varene er leverte eller tenestene utførte får fordringshavaren betalinga seinare enn han har krav på, noko som verkar negativt på likviditeten, den finansielle situasjonen og konkurranseevna til føretaka. Kommisjonen foreslo i KOM (2009) 126/4 fleire endringar i direktivet om forseinka betaling. Kommisjonen sitt forslag vart sendt på høyring frå Justis- og politidepartementet 24. april 2009. Direktivet som nå ligg føre – Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/7/EU av 16. februar 2011 om kamp mot forseinka betaling i handelshøve – er ein omarbeiding («recast») av det gjeldande direktivet. Det gjeldande direktivet vil bli oppheva når gjennomføringsfristen til det nye direktivet frå 2011 går ut 16. mars 2013. Direktivet frå 2011 er nedanfor omtalt som direktivet om forseinka betaling (eller berre direktivet).

Direktivet om forseinka betaling inneheld føresegner som har til føremål å styrkje fordringshavarane si rettsstilling ved forseinka betaling i handelshøve. Direktivet trekk opp ei rettsleg ramme for å hindre forseinka betaling og for å sikre passande kompensasjon der dette likevel skjer. Direktivet inneheld vidare føresegner som skal sikre at innkrevjing av gjeld vert effektiv og rimeleg. Direktivet er avgrensa til betalingar i handelstransaksjonar – det vil seie levering av varer eller tenester mot vederlag i forretningsmessige transaksjonar mellom føretak eller mellom føretak og det offentlege, jf. artikkel 2 nr. 1. Direktivet gjeld altså ikkje forbrukarforhold.

Direktivet er eit minimumsdirektiv på den måten at medlemsstatane kan halde fram med å ha føresegner eller fastsetje føresegner som er gunstigare for fordringshavaren enn det som følgjer av direktivet, jf. artikkel 12 nr. 3.

EFTA-landa si vurdering av 2000-direktivet var at det fall utanfor EØS-avtala sitt verkeområde slik avtala var då. Direktivet vart tatt inn i EØS-avtala på frivillig grunnlag frå EFTA-statane si side. Departementet har vurdert det slik at direktiv 2011/7/EU er EØS-relevant og akseptabelt.

I høyringsnotatet foreslår departementet føresegner til norsk gjennomføring av direktivet. Der direktivet i sitt innhald er vesentleg likt gjeldande direktiv og difor ikkje krev endringar av norsk rett, har departementet i stor grad nøgd seg med å vise til Ot.prp. nr. 3 (2003 – 2004).

2 KORT OM DIREKTIVET

Etter artikkel 1 gjeld direktivet for alle kommersielle betalningar ved handelstransaksjonar mellom føretak og mellom føretak og det offentlege, men medlemsstatane kan gjere unnatak for gjeld som er gjenstand for insolvenshandsaming.

Artikkel 2 inneheld dei sentrale definisjonane i direktivet.

Definisjonane svarar i realiteten i det vesentlege til det gjeldande direktivet. I det nye direktivet finn ein fleire definisjonar enn i det gjeldande direktivet, men dette synst i stor grad å vere utslag av at direktivet sitt innhald er disponert på ein annan måte enn tidlegare. Med «handelstransaksjonar» skal ein forstå forretningsmessige transaksjonar mellom føretak eller mellom føretak og offentlege myndigheiter. Med «offentlig myndighed» siktar ein til ein kvar ordregjevande myndigheit som definert i artikkel 2 nr. 1 bokstav a i direktiv 2004/17/EF og i artikkel 1 nr. 9 i direktiv 2004/18/EF uansett kontrakten sin gjenstand eller verdi. Direktiva er gjennomførte i lov 16. juli 1999 nr. 69 om offentlige anskaffelser med tilhøyrande forskrift.

«[V]irksomhed» vil seie ein kvar eining som ikkje er offentleg myndigheit, som opptrer som ledd i sjølvstendig økonomisk eller ervervsmessig aktivitet. Slik aktivitet utført av ein skilde personar er òg omfatta. Med «forsinket betaling» meiner ein ei betaling som ikkje er utført innanfor dei fristane som er fasette i avtala eller i lova i samsvar med vilkåra i artikkel 3 nr. 1 og 4 nr. 1.

Med «morarenter» skal ein forstå lovfastsett rente for forseinka betaling eller avtalt rente mellom føretak i samsvar med artikkel 7. Artikkel 7 gir nærare føresegner om urimelege avtalevilkår og avtalepraksis, jf. punkt 7 i høyringsnotatet her. «[L]ovbestemt rente for forsinket betaling» skal utgjere referanserentesatsen med eit tillegg på minst åtte prosentpoeng.

Omgrepet «referencesats» syner på si side til anten rentesatsen som er fastsett av Den europeiske sentralbanken i banken sin seinaste vesentlege refinansieringstransaksjon eller til den marginale rentesatsen som er resultat av den variable renteanbudsprosedyra for slike operasjonar, eller til den tilsvarande rentesatsen fastsett av den nasjonale sentralbanken til ein medlemsstat som ikkje har euro som sin valuta.

Omgrepet «det skyldige beløb» syner til hovudstolen, som skulle ha vore betalt innanfor den avtalte eller lovfastsette fristen, medrekna skatt, avgift, pålegg eller gebyr spesifisert i faktura eller tilsvarande betalingsoppmoding.

Artikkel 3 regulerer når fordringshavaren har krav på forseinkingsrenter i avtaler mellom føretak.

Artikkel 4 regulerer mellom anna frå kva for eit tidspunkt fordringshavaren har krav på renter for forseinka betaling i høvet mellom føretak og det offentlege. Det er vidare fastsett at betalingsfristen i slike transaksjonar som hovudregel ikkje skal overstige 30 dagar. Betalingsfristen kan på nærare vilkår fråvikast. For visse offentlege føretak, mellom anna slike som yt helsetenester, kan medlemsstatane velje å utvide betalingsfristen til inntil 60 dagar.

Artikkel 5 fastset at direktivet ikkje har noko å gjere med det høvet partane har til å avtale betalingsplaner.

Artikkel 6 gir fordringshavaren rett til kompensasjon for inndrivingskostnader. Etter føresegna skal fordringshavaren, når fordringshavaren har rett til renter for forseinka betaling, som eit minimum ha ein fast kompensasjon tilsvarande 40 euro. I tillegg skal fordringshavaren ha rett til ei rimeleg erstatning for moglege inndrivingskostnader som overstig den nemnde standardkompensasjonen.

Artikkel 7 inneheld føresegner om urimelege avtalevilkår og handelspraksis, samt ei rett for organisasjonar som representerer føretak, til å gå til søksmål om urimelege avtalevilkår og handelspraksis ved forseinka betaling.

Artikkel 8 regulerer medlemsstatane si plikt til å sikre innsyn og bevisstgjerung om føresegnene om forseinka betaling.

Artikkel 9 inneheld visse reglar om eigedomsatterhald.

Artikkel 10 stiller visse krav til sakshandsamingstida ved tvangsfullføring.

Artikkel 11, 12 og 13 regulerer mellom anna rapporteringsplikta til Kommisjonen og medlemsstatane si plikt til å gjennomføre direktivet innan 16. mars 2013. Etter artikkel 12 nr. 3 kan medlemsstatane halde på eller innføre føresegner som er gunstigare for fordringshavaren enn det som følgjer av direktivet.

3 TRANSAKSJONAR MELLOM FØRETAK

3.1 Føresegnene i direktivet

Når nærare vilkår er oppfylte skal fordringshavaren ha rett til renter for forseinka betaling utan at det er naudsynt med ei betalingspåminning til skuldnaren, jf. artikkel 3 nr. 1. Vilkåra er at fordringshavaren har oppfylt sine avtaleskyldnader, lovfaste pliktar og at fordringshavaren ikkje har motteke det skuldige beløpet i rett tid, med mindre skuldnaren ikkje er skuld i forseinkinga, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav a og b.

Artikkel 3 nr. 2 bokstav a og b fastslår nærare kva som er den aktuelle referanserentesatsen. For dei fyrste seks månadene av eit år gjeld satsen som vart fastsett 1. januar same året. For dei siste seks månadene gjeld satsen som vart fastsett 1. juli dette året.

Er dei nemnde vilkåra i artikkel 3 nr. 1 oppfylte, skal fordringshavaren ha rett til forseinkingsrenter frå dagen etter den siste rettidige betalingsdagen eller etter

utløpet av betalingsfristen i avtala, jf. artikkel 3 nr. 3 bokstav a. Er ingen slik dato eller periode for betaling gitt i avtala, skal fordringshavaren etter artikkel 3 nr. 3 bokstav b ha rett til forseinkingsrenter etter at ein av dei følgjande fristane gjekk ut:

- i) 30 kalenderdagar etter at skuldnaren har motteke faktura eller tilsvarende betalingsoppmoding,
- ii) dersom datoen for mottak av faktura eller tilsvarende betalingsoppmoding er usikker, 30 kalenderdagar etter mottak av varene eller tenestene,
- iii) dersom skuldnaren tek imot faktura eller tilsvarende betalingsoppmoding tidlegare enn varene eller tenestene, 30 kalenderdagar etter mottak av varene eller tenestene,
- iv) dersom det skal nyttast ei lov- eller avtalefesta aksept- eller verifikasjonsprosedyre som skal fastsette i kva grad varene eller tenestene er i samsvar med avtala, og skuldnaren har motteke faktura eller tilsvarende betalingsoppmoding tidlegare eller same dagen som ei slik aksept- eller verifikasjonsprosedyre finn stad, 30 kalenderdagar etter denne datoen.

Artikkel 3 nr. 4 inneheld nærare føresegnar som set grenser for kor lang tid som kan nyttast på ei aksept- eller verifikasjonsprosedyre nemnd i punkt iv ovanfor. Som hovudregel skal det ikkje gå meir enn 30 dagar frå då varane eller tenestene vart leverte, når ikkje anna er tydeleg avtalt og på det vilkår at ei slik avtaleregulering ikkje er klårt urimeleg for fordringshavaren etter artikkel 7, jf. punkt 7 i høyringsnotatet her.

Vidare krev artikkel 3 nr. 5 at medlemsstatane skal sikre at den avtalte betalingsfristen ikkje overstig 60 dagar, med mindre anna er tydeleg avtalt og ikkje kan sjåast som klårt urimeleg for fordringshavaren etter artikkel 7.

3.2 Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett

3.2.1 Tidspunkt då renteberekninga startar

Då det gjeldande direktivet vart gjennomført i norsk rett, vurderte departementet det slik at det ikkje var naudsynt å endre reglane om tidspunktet då renteberekninga startar, jf. Ot.prp. nr. 3 (2003-2004) side 11-13. Etter det departementet kan sjå, er reglane i det nye direktivet dei same, noko som gjer at det heller ikkje no er behov for endringar på dette punktet.

3.2.2 Lengste betalingstid og sensur av urimelege avtalevilkår

Direktivet artikkel 3 nr. 4 krev at ein kontrollprosedyre som skal sikre at varene eller tenestene er i samsvar med avtala, ikkje skal overstige 30 dagar etter at varene eller tenestene er mottekne, med mindre noko anna er tydeleg avtalt, forutsett at det ikkje er klårt urimeleg overfor kreditor. Departementet gjer framlegg om å gjennomføre føresegna i ny § 2 a andre ledd i forseinkingsrentelova.

Når det gjeld artikkel 3 nr. 5 om ein maksimal betalingsperiode på 60 dagar når ikkje anna er tydeleg avtalt og dette ikkje er klårt urimeleg, ser departementet det

førebels slik at føreseigna krev ei lovendring. Fristen gjeld truleg den avtalte fristen etter direktivet artikkel 3 nr. 3 bokstav a. Som hovudregel vil det dermed ikkje vere høve for næringsdrivande å leggje til grunn ein lengre betalingsfrist enn 60 dagar utan at dette er tydeleg avtalt, jf. òg punkt 13 i direktivet si fortale.

Departementet gjer i høyringsnotatet her framlegg om ein ny § 2 a fyrste ledd i forseinkingsrentelova, som tek sikte på å gjennomføre direktivet artikkel 3 nr. 5.

Når eit vilkår om lengre frist er tydeleg avtalt, vil fristen heller ikkje stå seg dersom han er klårt urimeleg for fordringshavaren. Etter departementet sitt syn oppfyller norsk rett her allereie krava i direktivet, då urimelege avtalevilkår kan setjast til side med heimel i avtalelova § 36. Medan direktivet berre sanksjonerer klårt urimelege vilkår, vil terskelen etter norsk rett vere ved det urimelege – noko som er til fordel for fordringshavaren. Med utgangspunkt i minimumsklausulen synest det ikkje naudsynt å endre norsk rett for å oppfylle krava i direktivet i relasjon til urimelege vilkår.

3.2.3 Forseinkingsrentesatsen

Reglane om rentesats i artikkel 3 nr. 2, jf. artikkel 2 nr. 6 og 7, er i hovudsak i samsvar med det gjeldande direktivet og forseinkingsrentelova § 3 fyrste ledd fyrste punktum. Den lovbestemte renta for forseinka betaling skal likevel utgjere referanserentesatsen med eit tillegg på minst åtte prosentpoeng, jf. artikkel 2 nr. 6. Dette er ei auke på eit prosentpoeng samanlikna med 2000-direktivet. Det vert dermed naudsynt å endre rentesatsen i forseinkingsrentelova § 3 tilsvarande, jf. framlegget om endring av § 3 i høyringsnotatet her.

4 TRANSAKSJONAR MELLOM FØRETAK OG DET OFFENTLEGE

4.1 Føresegnene i direktivet

Artikkel 4 fastset at medlemsstatane skal sikre at når skuldnaren er ei offentleg myndigheit, skal fordringshavaren ha rett til lovfastsett rente for forseinka betaling når fristane for betaling i artikkel 4 nr. 3, 4 eller 6 er ute og vilkåra i nr. 1 bokstav a og b er tilfredsstilte. Etter bokstav a må fordringshavaren ha oppfylt sine skyldnader etter avtala og lova. Vidare er det eit vilkår etter bokstav b at fordringshavaren ikkje har motteke det skuldige beløpet til rett tid, med mindre skuldnaren ikkje er ansvarleg for forseinkinga.

Artikkel 4 nr. 2 bokstav a og b fastslår nærare kva som er den aktuelle referanserentesatsen. Føreseigna her er lik føreseigna i artikkel 3 nr. 2, sjå punkt 3.1 ovanfor.

Artikkel 4 nr. 3 bokstav a pålegg medlemsstatane å sikre at betalingsfristane i handelshøve, når ei offentleg myndigheit er skuldnar, ikkje overstig:

- i) 30 kalenderdagar etter at skuldnaren har motteke faktura eller tilsvarande betalingsoppmoding,
- ii) dersom datoen for mottak av faktura eller tilsvarande betalingsoppmoding er usikker, 30 kalenderdagar etter mottak av varene eller tenestene,

- iii) dersom skuldnaren tek imot faktura eller tilsvarande betalingsoppmoding tidlegare enn varene eller tenestene, 30 kalenderdagar etter mottak av varene eller tenestene,
- iv) dersom det skal nyttast ei lov- eller avtalefesta aksept- eller verifikasjonsprosedyre som skal fastsette i kva grad varene eller tenestene er i samsvar med avtala, og skuldnaren har motteke faktura eller tilsvarande betalingsoppmoding tidlegare eller same dagen som ei slik aksept- eller verifikasjonsprosedyre finn stad, 30 kalenderdagar etter denne datoen.

Vidare fastset artikkel 4 nr. 3 bokstav b at medlemsstatane skal sikre at datoen for mottak av faktura ikkje beror på avtaleregulering mellom skuldnaren og fordringshavaren. Medlemsstatane må også sikre at betalingsfristen i avtala ikkje overstig dei fristane som er nemnde i artikkel 4 nr. 3, med mindre noko anna er tydeleg avtalt og under føresetnad av at ei slik avtale er objektivt grunna i lys av særskilte omstende ved avtala og at betalingsfristen ikkje under noko omstende overstig 60 dagar, jf. artikkel 4 nr. 6.

Medlemsstatane kan etter artikkel 4 nr. 4 lenge fristen nemnd i artikkel 4 nr. 3 bokstav a til maksimum 60 dagar for offentlege myndigheiter som utfører økonomiske aktivitetar av industriell- eller kommersiell karakter ved å tilby varer eller tenester på marknaden og som fell inn under kommisjonsdirektiv 2006/111/EF av 16. november 2006 om innsyn i medlemsstatenes økonomiske forbindelser med offentlige foretak samt om økonomisk innsyn i visse foretak. Etter bokstav b kan ein også ha ei slik lenging av betalingsfristen for offentlege einingar som er godtekne med tanke på å tilby helsetenester.

Artikkel 4 nr. 5 inneheld nærare føresegner som avgrensar kor lang tid som kan nyttast på ei aksept- eller verifikasjonsprosedyre nemnd i punkt iv ovanfor. Som hovudregel skal det ikkje gå meir enn 30 dagar frå då varene eller tenestene vart leverte, når ikkje anna er tydeleg avtalt og på det vilkår at ei slik avtaleregulering ikkje er klårt urimeleg for fordringshavaren etter artikkel 7. Føresegna svarar til artikkel 3 nr. 4 omhandla i punkt 3 ovanfor.

4.2 Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett

Forseinkingsrentelova har ingen særskilte føresegner om transaksjonar mellom føretak og det offentlege. Det vil såleis etter gjeldande rett vere dei same allmenne føresegnene som gjeld mellom private føretak som vil gjelde også i forholdet mellom føretak og offentlege myndigheiter i den utstrekning lova gjeld.

Med føresegnene i artikkel 4 tek direktivet sikte på å betre stillinga til fordringshavaren når ei offentlig myndigheit er skuldnar. Fortala punkt 23 viser til at lange betalingsfristar og forseinka betaling frå skuldnarar som er offentlege myndigheiter påfører føretak urimelege kostnader. Difor innfører direktivet særlege føresegner for å motverke denne ulempa, mellom anna ein hovudregel om at betalingsfristar i avtaler mellom offentlege myndigheiter og føretak normalt ikkje kan vere meir enn 30 kalenderdagar. Departementet gjer i høyringsnotatet her framlegg om lovreglar til gjennomføring av direktivet sine reglar om transaksjonar mellom verksemdar og offentlege myndigheiter, sjå framlegg til ny § 4 b i forseinkingsrentelova i punkt 11 notatet her.

Departementet vurderer det slik at det ikkje vil vere naudsynt å gjennomføre artikkel 4 nr. 4 i lov, og foreslår ein forskriftsheimel som gjer det mogleg å fastsetje forskrifter som set lengre betalingsfristar for visse verksemdar. Departementet oppmodar høyringsinstansane til å uttale seg om det synest å vere behov for slike reglar.

Når det gjeld gjennomføringa av direktivet artikkel 4 nr. 1 og nr. 2, viser departementet til vurderinga av dei tilsvarande spørsmåla i høyringsnotatet punkt 3.2.1 og 3.2.3.

5 BETALINGSPLAN

5.1 Føresegna i direktivet

Direktivet artikkel 5 har føresegner om betalingsplanar. Føresegna er ny i høve til 2000-direktivet. Artikkel 5 slår fast at direktivet ikkje grip inn i den moglegheita partane har til å avtale ein betalingsplan med avdrag i samsvar med gjeldande nasjonal rett. I slike tilfelle skal, når eit avdrag ikkje er betalt ved forfall, renter og kompensasjon etter direktivet berre reknast på grunnlag av den forfalte gjelda.

5.2 Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett

Forseinkingsrentelova har ikkje i dag nokon uttrykkeleg regel som i direktivet artikkel 5 avslutningsvis. Etter departementet sitt syn følgjer direktivet sin regel allereie av forseinkingsrentelova § 2, og det skulle dermed ikkje vere naudsynt med lovendring på dette punktet.

6 KOMPENSASJON FOR INNDRIVINGSKOSTNADER

6.1 Føresegnene i direktivet

Etter direktivet artikkel 6 nr. 1 skal medlemsstatane sikre at fordringshavaren, når det skal betalast rente for forseinka betaling i samsvar med artikkel 3 eller 4, får krav på ein fast sum som minimum svarar til 40 euro. Denne summen skal forfalle til betaling utan at det er naudsynt med ei påminning. Summen skal tene til dekning av inndrivingskostnadene som fordringshavaren har hatt sjølv, jf. artikkel 6 nr. 2.

I tillegg til den nemnde summen, skal fordringshavaren ha rett til ei rimeleg dekning frå skuldnaren for moglege inndrivingskostnader som overstig den fastsette summen og som er oppstått på grunn av skuldnaren si forseinka betaling, jf. artikkel 6 nr. 3. Slike kostnader kan til dømes vere kostnadar ved bruk av advokat eller inkassoføretak.

6.2 Gjeldande rett

6.2.1 Utanrettsleg innkrevjing

Kompensasjon for inndrivingskostnader er i norsk rett regulert i lov 13. mai 1988 nr. 26 om inkassovirksomhet og annen inndrivning av forfalte pengekrav (inkassoloven) med tilhørende forskrifter. Etter forskrift 14. juli 1989 nr. 562 til inkassoloven m.m. (inkassoforskriften) § 1-2 kan fordringshavaren krevje eit gebyr lik ein tidel av inkassosatsen for skriftleg puring eller inkassovarsel som er sendt tidlegast 14 dagar etter kravet forfall, jf. fyrste og andre ledd. Per januar 2011 var inkassosatsen 610,- kroner. Vidare inneheld inkassolova § 17 føresegner om skuldnaren sitt ansvar for kostnader ved utanrettsleg inndrivning. Hovudregelen er her etter fyrste ledd at skuldnaren må erstatte fordringshavaren sine «nødvendige kostnader».

Med «kostnader» meiner ein faktiske kostnader, til dømes direkte utlegg, men òg indirekte utlegg. Normalt vil kostnader til porto, telefon, skriving av purrebrev og vederlag til ein inkassator vere omfatta, jf. Ot.prp. nr. 2 (1987–88) på side 120. Vidare heiter det same staden at fjernare tap, «f.eks. tap av andre inntekter i den tiden som brukes til inndrivingsarbeidet» vanskeleg kan reknast for å vere påreknelege.

Kva som er «nødvendige» kostnader, må vurderast konkret. Ein må først sjå på om det var naudsynt å setje i verk tiltaket som førte til kostnaden, og vidare vurdere om det var naudsynt med ein så høg pris for tiltaket, jf. Ot.prp. nr. 2 (1987–88) side 120.

Det følgjer unnatak frå hovudregelen i § 17 andre til fjerde ledd:

«Kostnadene kan ikke kreves erstattet dersom skyldneren hadde innsigelser som det var rimelig grunn til å få vurdert før inndrivningen ble satt i verk. Dette gjelder selv om kostnadene påløp før innsigelsene ble satt fram, dersom ikke skyldneren burde satt dem fram tidligere.

Fordringshaveren kan ikke kreve erstatning for vederlag til en inkassator dersom skyldneren har betalt innen betalingsfristen i et inkassovarsel etter § 9.

Skyldneren plikter heller ikke å erstatte kostnadene dersom fordringshaveren, en inkassator eller andre som har bistått fordringshaveren, har optrådt i strid med god inkassoskikk overfor skyldneren, jf § 8, eller en inkassator har unnlatt å følge pålegg i forholdet til skyldnere etter § 30 tredje ledd. Erstatning for vederlag til en inkassator kan ikke kreves dersom reglene i §§ 9 til 11, jf § 12, er overtrådt.»

Vidare inneheld inkassolova §§ 19 og 20 heimel til å fastsette forskrift om storleiken av erstatninga som fordringshavaren kan krevje av skuldnaren.

Inkassoforskrifta § 2-5 gir ein fordringshavar med utanrettslege inndrivingskostnader rett til i «særlige tilfeller i rimelig ustrekning» å krevje dekt kostnader som overstig det fordringshavaren kan krevje etter forskrifta § 2-2 til § 2-4. Etter andre ledd skal det ved vurderinga av i kva grad faktiske kostnader skal kunne krevjast erstatta leggjast vekt på:

«[H]vor påkrevde og høye kostnadene var, om skyldneren kan klandres for at kostnadene påløp og ble så høye, og om skyldneren ved den fremgangsmåten som fordringshavaren har valgt, er blitt spart for andre kostnader.»

Etter tredje ledd må fordringshavaren grunngi erstatningskrav utover § 2-2 til § 2-3 skriftleg overfor skuldnaren.

6.2.2 Rettsleg innkrevjing

Kostnader ved rettsleg innkrevjing vert dekt etter rettargangslovgjevinga sine føresegner om sakskostnader, jf. inkassolova § 21. Slike føresegner finn ein i lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse § 3-1 til § 3-3 og lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven) kapittel 20. Hovudregelen etter tvistelova er at den som har vunne saka har krav på full erstatning for sine sakskostnadar frå motparten, jf. tvistelova § 20-2 fyrste ledd. Frå dette følgjer det nærare unnatak i lova.

Etter tvangsfullbyrdelseslova er hovudregelen at saksøkte skal dekkje kostnadene til saksøkjaren dersom saksøkjaren krev det og saka og kostnadene har vore naudsynte, jf. tvangsfullbyrdelseslova § 3-1 fyrste punktum. Også etter tvangsfullbyrdelseslova er det unnatak frå hovudregelen. Etter tvangsfullbyrdelseslova er det gitt forskrifter om fastsetjing av sakskostnader, jf. forskrift 4. desember 1992 nr. 898 om saksøktes sakskostnadsansvar ved tvangsfullbyrdelse.

6.3 Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett

6.3.1 Utanrettsleg innkrevjing

Direktivet har eit anna utgangspunkt for kompensasjon for inndrivingskostnader enn den norske inkassolovgivinga. Medan kompensasjon i form av erstatning for inndrivingskostnader etter inkassolova, utover gebyr ved inkassovarsel, fyrst blir aktuelt i dei tilfella skuldnaren ikkje betaler innan fristen i inkassovarslet, skal kompensasjonen etter direktivet artikkel 6 ytast straks skuldnaren svarer renter for forseinka betaling.

Direktivet artikkel 6 nr. 1 fastset at kreditor har krav på eit fast beløp svarande til 40 euro i kompensasjon for kostnader ved inndrivning.

Departementet si førebelse vurdering er at ein kan ha ei føresegn i anten inkassolova eller forseinkingsrentelova som gir fordringshavaren rett til ein standardkompensasjon for inndrivingskostnader tilsvarande 40 euro når skuldnaren må svare renter for forseinka betaling etter forseinkingsrentelova. Det kan tale for at ein plasserer ei slik føresegn i forseinkingsrentelova at kompensasjonen vert utløyst i situasjonar kor det vert betalt forseinkingsrenter. På den anna side kan det tale for at ei slik føresegn vert plassert i inkassolova, at kompensasjonen skal tene til dekning av fordringshavaren sine inndrivingskostnader. Departementet har førebels valt å plassere ei føresegn om standardkompensasjon i forseinkingsrentelova, jf. framlegget til ny § 3 a inntatt i høringsnotatet punkt 11.

Ei korrekt gjennomføring av direktivet synest å krevje at ein gir fordringshavaren rett til standardkompensasjonen uavhengig av dei kompensasjonsreglane som i dag følger av inkassolova med forskrifter. Ei anna sak er at det ikkje kan utelukkast å vere behov for ei nærare samordning med inkassoregelverket, mellom anna ved at standardkompensasjonen etter omstenda kan kome i frådrag i kompensasjonen for inndrivingskostnader etter inkassoreglane. For å ta høgde for dette, gjer departementet framlegg om ein heimel til å fastsetje moglege forskrifter om dette, jf. framlegget til ny § 3 a andre ledd.

Etter direktivet artikkel 6 nr. 3 har kreditor, i tillegg til det faste beløpet omhandla i artikkel 6 nr. 1, krav på rimeleg kompensasjon av skuldnaren for moglege kostnader ut over det faste beløpet. Det kan spørjast om omgrepa «rimelig kompensasjon» og «eventuelle yderligere omkostninger» etter artikkel 6 nr. 3 femner vidare enn omgrepet «nødvendige kostnader» i inkassolova § 17. Departementet kan ikkje sjå at justeringane i direktivet sin ordlyd på dette punktet, jamført med ordlyden i 2000-direktivet artikkel 3 nr. 1 bokstav e, skulle innebere at kreditor skal få dekt innkrevjingskostnader som ikkje har vore naudsynte. Departementet legg difor til grunn det same synet som i Ot.prp. nr. 3 (2003-2004) side 24.

Det synest dermed ikkje som at direktivet fordrar endring i lova på dette punktet.

Når det gjeld høvet til inkassolova § 17 andre ledd om skuldnarens innsigelser mot kravet vart det ved gjennomføringa av 2000-direktivet lagt til grunn at direktivet ikkje kravde endringar i norsk rett, jf. Ot.prp. nr. 3 (2003-2004) side 24.

Departementet kan for sin del heller ikkje sjå at det nye direktivet gjer det naudsynt med endringar.

6.3.2 Rettsleg innkrevjing

Departementet viser til at direktivet ikkje gir fordringshavaren rett til full erstatning for alle kostnader, men berre ein rett til «rimelig kompensasjon». Direktivet gir ikkje nærare greie for kva ein skal forstå med «rimelig kompensasjon», og medlemsstatane må difor ha eit relativt stort spelarom i dette spørsmålet, jf. dei tilsvarende synspunkta som vart lagt til grunn i Ot.prp. nr. 3 (2003-2004) side 25. Departementet si vurdering er førebels at det ikkje vil vere naudsynt med endringar i rettargangslovgivinga sine reglar om sakskostadar.

7 URIMELEGE VILKÅR OG PRAKSIS

7.1 Føresegnene i direktivet

Artikkel 7 i direktivet regulerer urimelege avtalevilkår og praksis. Det følgjer av nr. 1 at medlemsstatane skal sikre at eit for fordringshavaren klårt urimeleg avtalevilkår eller ein klårt urimeleg praksis knytta til betalingsdagen eller betalingsperioden, rentesatsen eller kompensasjonen for inndrivingskostnadene anten ikkje er bindande eller gir grunnlag for erstatning. I andre ledd nr. 1 går det fram kva det skal leggjast vekt på når ein vurderer om eit vilkår eller ein praksis er klårt urimeleg. Det følgjer av dette at alle sider av saka skal takast med i vurderinga.

Artikkel 7 nr. 2 slår fast at eit vilkår eller ein praksis som utelukker renter for forseinka betaling skal reknast som klårt urimeleg. Etter nr. 3 gjeld ein presumsjon for at ein praksis eller eit vilkår som utelukker kompensasjon for inndrivingskostnader som omhandla i artikkel 6 er klårt urimeleg.

Artikkel 7 nr. 4 pålegg medlemsstatane å sikre at det i fordringshavarane og konkurrentane si interesse finst egna og effektive verkemiddel som kan stogge bruken av vilkår og praksis som er klårt urimelege.

Det følger av artikkel 7 nr. 5 at verkemiddel som nevnt i artikkel 7 nr. 4 skal omfatte reglar om at organisasjonar som er offisielt godtekne som representantar for føretak, eller som har ei legitim interesse i å representere slike føretak, skal ha rett til å bringe spørsmålet om klårt urimelege vilkår eller praksis inn til prøving for domstolane eller kompetente administrative styresmakter. Domstolane eller kompetente administrative styresmakter skal ha høve til å nytte eigna og effektive middel til å stogge bruken av slike klårt urimelige vilkår eller praksis som nemnd ovanfor.

7.2 Gjeldande rett

Etter forseinkingsrentelova § 4 a kan ein organisasjon som representerer små eller mellomstore næringsverksemdar reise søksmål for å få prøvd om vilkår i standardavtaler om betalingstid eller verknadene av forseinka betaling vil verke urimeleg overfor kreditor, jf. avtalelova § 36. Retten kan etter påstand fastsetje at ein dom i saka skal gjelde for alle som gjer bruk av standardavtala.

Ein fordringshavar med søksmålsevne kan reise sivilt søksmål om eit avtalevilkår er urimeleg etter avtalelova § 36. I Noreg fins det ikkje noko administrativ styresmakt som kan prøve slike vilkår i næringshøve.

Etter innføringa av lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven) er det no generelt opna for søksmål frå organisasjonar jf. § 1-4 fyrste ledd. Etter tvistelova kapittel 35 er det òg opna for gruppesøksmål.

Dommar vil etter hovudregelen i sivilprosessen vere bindande for partane i saka, men her har ein ei særregulering i forseinkingsrentelova § 4 a siste punktum om mogleg utvida rettskraft.

7.3 Førebels vurdering av moglege endringar i norsk rett

Direktivet artikkel 7 nr. 5 gjeld ein generell rett til prøving av vilkår og praksis hos domstolane eller kompetente administrative styresmakter. Regelen er ikkje avgrensa til standardvilkår, slik som i det tidlegare 2000-direktivet artikkel 3 nr. 5.

Etter direktivet er det tilstrekkeleg at spørsmålet kan bringast inn anten for domstolane eller for administrative styresmakter. Sidan ein vil kunne bringe ei sak inn for domstolane, er det dermed ikkje naudsynt for å oppfylle direktivet at det finnest ei administrativ ordning i tillegg.

Dei nye reglane om søksmålsevna til organisasjonar i tvistelova § 1-4 reiser spørsmål om det no vil vere føremålstenleg å oppheve forseinkingsrentelova § 4 a fyrste punktum, då organisasjonane si søksmålsevne vil følgje av tvistelova § 1-4.

Søksmålsevna etter tvistelova § 1-4 er vidare enn etter forseinkingsrentelova § 4 a som berre gjeld organisasjonar som representerer små eller mellomstore verksemdar. Direktivet inneheld ikkje lengre ei slik avgrensing og departementet legg difor til grunn at ein nå vil måtte opne for lik søksmålsrett for alle organisasjonar som representerer føretak uavhengig av storleiken til føretaka. Det vil vidare følgje av avtalelova § 36 at ein med søksmålsevne kan få prøvd både om vilkår og praksis er urimeleg. Alternativet til å oppheve det gjeldande fyrste punktet i § 4 a, er å endre ordlyden i tråd med det nye direktivet, slik at regelen ikkje vert avgrensa til organisasjonar som representerer visse verksemdar og ikkje avgrensa til standardavtaler. Departementet oppmodar høyringsinstansane til å uttale seg om desse spørsmåla. I departementet sitt forslag i punkt 11 er § 4 a endra, mellom anna ved at gjeldande fyrste punktum er teke ut.

Sjølv om tvistelova § 1-4 og kapittel 35 har føresegner om at organisasjonar og grupper kan gå til søksmål, har ein ikkje allmenne føresegner om utvida rettskraft. Gjeldande § 4 a i forseinkingsrentelova fastset at retten etter påstand kan fastsetje i ein dom at dommen i saka skal gjelde alle som gjer bruk av ei standardavtale.

Departementet legg til grunn at ein bør vidareføre gjeldande regulering i forseinkingsrentelova § 4 a om ein moglegheit for retten til å fastsetje at ein dom skal ha utvida rettskraft. I departementet sitt førebelse forslag til § 4 a er regelen om rettskraft i siste punktum likevel endra slik at han tek opp i seg direktivet si henvisning til handelspraksis.

Departementet går også inn for å lovfeste ei føresegn (i realiteten) lik artikkel 7 nr. 2 i direktivet som fastset at eit avtalevilkår eller praksis som stengjer for renter for forseinka betaling skal vere klårt urimeleg, jf. framlegget til § 4 a fyrste punktum. Departementet er på den anna side ikkje overttydd om at det er naudsynt å lovfeste presumsjonsregelen i artikkel 7 nr. 3. For å sikre ein klår gjennomføring av direktivet har departementet førebels tatt inn ein slik presumsjon i § 4 a andre punktum.

8 EIGEDOMSATTERHALD

Artikkel 9 inneheld føresegner om at medlemsstatane skal syte for at ein seljar bevarer eigedomsretten til varen inntil kjøpesummen er fullt betalt når eigedomsatterhald er uttrykkeleg avtalt mellom kjøparen og seljaren før vara er levert.

Direktivet svarar på dette punktet fullt ut til artikkel 4 i 2000-direktivet. Det vart i samband med gjennomføringa av 2000-direktivet lagt til grunn at det ikkje ville vere naudsynt med endringar i dei norske reglane om eigedomsatterhald. Sidan det nye direktivet ikkje er endra på dette punktet, vil det framleis ikkje vere naudsynt med endringar av norsk rett. Departementet viser til Ot.prp. nr. 3 (2003–2004) kapittel 7 om forståinga av desse føresegnene i direktivet og høvet til norsk rett.

9 INNDRIVING AV UOMTVISTA KRAV

Artikkel 10 regulerer inndriving av uomtvista krav. Føresegnene i nr. 1 til 3 svarar, med unnatak av nokre språklege endringar, til artikkel 5 nr. 1 til nr. 3 i

2000-direktivet. For desse føresegnene vart det i Ot.prp. nr. 3 (2003–2004) kapittel 8 vurdert at det ikkje var naudsynt med endringar i norsk rett. Departementet står framleis på denne vurderinga og viser til den nemnde proposisjonen for utgreiing av det nærare innhaldet i føresegnene og høvet til norsk rett.

I artikkel 5 nr. 4 vart det i 2000-direktivet vist til at direktivet ikkje var meint å gripe inn i føresegnene i Brüssel-konvensjonen om domstolane sin kompetanse og om fullbyrding av rettsavgjerder i sivile saker. Det nye direktivet viser ikkje til Brüssel-konvensjonen i artikkel 10 nr. 4, men i staden til forordning (EF) nr. 1896/2006 om ein europeisk betalingsordre, utan at dette synest å skulle få verknad for den norske gjennomføringa av direktivet her.

10 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVEN SAR

Det er vanskeleg å fastslå dei økonomiske konsekvensane av forslaget, då dei i stor grad vil vere avhengige av i kva grad private aktørar og offentlege styresmakter betaler gjelda si før ein kjem i en situasjon som utløyser rett til renter ved forseinka betaling. For private aktørar som er fordringshavarar må ein rekne med at tiltaka vil kunne bidra til å betre likviditeten i føretaka ved at dei raskare får inn uteståande fordringar, noko som vil vere ein gevinst for både det einskilde føretaket og samfunnet.

For offentlege styresmakter så vel som private føretak må ein også forvente noko auka kostnader i ein overgangsperiode i samband med eventuelle nye avtale- og betalingsrutinar.

Sidan direktivet gjer ei viss justering i berekninga av forseinkingsrenta, vil dette kunne føre med seg auka kostnader for dei skuldnarane som kjem i ein slik situasjon at dei skal svare rente etter forseinkingsrentelova.

At alle organisasjonar som representerer føretak no skal kunne gå til søksmål for å prøve vilkår og praksis om forseinka betaling, kan medføre at det blir nokre fleire saker for domstolane. Det er neppe tale om noka nemneverdig belastning på domstolane.

11 FORSLAG TIL LOVENDRINGAR

I lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. skal det gjerast følgjande endringar:

Ny § 2 a skal lyde:

§ 2 a *Beskyttelse av fordringshaverens krav på renter og betaling:*

Når ikke noe annet er uttrykkelig avtalt, skal den avtalte betalingsperioden ikke overstige 60 dager.

Skal det foretas en kontrollprosedyre for å sikre at varer eller tjenester er avtalemessige, og fordringshaveren først kan sette frem krav om betaling etter at en slik kontrollprosedyre er gjennomført, skal kontrollprosedyren ikke overstige 30 dager fra mottak av varene eller tjenestene. Dette gjelder likevel ikke dersom noe annet er uttrykkelig avtalt.

§ 3 første ledd første punktum skal lyde:

Departementet fastsetter hvert halvår størrelsen av forsinkelsesrenten til en fast prosent årlig rente, som skal svare til den pengepolitiske styringsrenten slik denne er fastsatt av Norges Bank per 1. januar og 1. juli det aktuelle år tillagt *minst åtte prosentpoeng*.

Ny § 3 a skal lyde:

§ 3 a *Kompensasjon for inndrivelseskostnader:*

Når fordringshaveren kan kreve forsinkelsesrente etter vilkårene i § 2, skal skyldneren yte fordringshaveren en kompensasjon for inndrivingskostnader på [40 euro] i tillegg til rente ved forsinket betaling.

Departementet kan i forskrift gi regler om forholdet til inkassoloven, herunder at kompensasjonen etter bestemmelsen her skal komme til fradrag i erstatning for utenrettslige inndrivelseskostnader etter inkassoloven.

§ 4 a skal lyde:

§ 4 a *Anvendelse av avtaleloven § 36 mv.*

Ved anvendelsen av avtaleloven § 36 skal et vilkår eller en praksis som utelukker renter ved forsinket betaling alltid anses urimelig. Et vilkår eller en praksis som utelukker erstatning for inndrivelseskostnader i samsvar med § 3 a skal presumeres å være urimelig.

Retten kan etter påstand fastsette at en dom i saken skal gjelde for alle og enhver som gjør bruk av et standardvilkår eller en handelspraksis om betalingstid eller følgene av forsinket betaling.

Ny § 4 b skal lyde:

§ 4 b *Særlige regler for avtaler mellom virksomheter og offentlige myndigheter*

Er skyldneren en offentlig myndighet skal betalingsfristen, når ikke noe annet er uttrykkelig avtalt og objektivt begrunnet ut fra de konkrete omstendighetene i avtaleforholdet, ikke overstige

- a) 30 dager etter at skyldneren mottok faktura eller en tilsvarende betalingsoppfordring,*
- b) 30 dager etter mottak av varene eller tjenestene, dersom det er uklart når faktura eller en tilsvarende betalingsoppfordring er mottatt,*
- c) 30 dager etter mottak av varene eller tjenestene, dersom skyldneren mottar faktura eller en tilsvarende betalingsoppfordring tidligere enn varene eller tjenestene,*
- d) 30 dager etter datoen for godkjenning og kontroll, dersom det skal foretas en lov- eller avtalebestemt kontrollprosedyre for å sikre at varene eller tjenestene er avtalemessige, og skyldneren mottar faktura eller en tilsvarende betalingsoppfordring tidligere eller samme dag som kontrollprosedyren slutføres.*

Betalingsfristen fastsatt i en avtale som nevnt i første ledd kan ikke overstige 60 dager. Kongen kan i forskrift fastsette at betalingsfristene i første ledd bokstav a til d kan utvides til 60 dager for visse offentlige myndigheter.

Er skyldneren en offentlig myndighet gjelder i tillegg til lovens øvrige bestemmelser følgende regler:

- a) Det kan ikke avtales mellom skyldneren og fordringshaveren når en faktura skal anses mottatt av skyldneren.*
- b) En kontrollprosedyre som nevnt i første ledd bokstav d skal ikke overstige 30 dager fra dagen da skyldneren mottok varene eller tjenestene i samsvar med avtalen, med mindre noe annet er uttrykkelig bestemt i avtalen eller i anbudsdokumentene, og dette ikke er klart urimelig for fordringshaveren.*